

IMPORTANȚA COLECȚIEI DE STARE CIVILĂ A DIRECȚIEI JUDEȚENE BOTOȘANI A ARHIVELOR NAȚIONALE ÎN PRECIZAREA UNOR DATE BIOGRAFICE ALE UNOR PERSONALITĂȚI BOTOȘĂNENE

ȘTEFAN CERVATIUC

Este un fapt binecunoscut de toți arhiviștii și de unii cercetători chiar, că actele de stare civilă prezintă, alături de latura practică, și o mare importanță științifică-documentară. Acest lucru a fost subliniat și în publicațiile Arhivelor, în speță de îndrumătoarele întocmite de fostele filiale ale Arhivelor Statului.

Astfel, în Îndrumătorul Arhivelor Statului Iași, vol. I, pag. 69, este reliefată însemnătatea și condiția „sine qua non” pentru cei ce vor să stabilească în mod corect genealogiile familiilor, de a cerceta în primul, rând actele de stare civilă. De asemenea, Îndrumătorul Arhivelor Statului Banat, vol. I, p. 120, subliniază că registrele de stare civilă servesc scopurilor științifice „prin datele de natură biografică, genealogică, sanitară, statistică, economică, demografică și etnografică pe care le oferă”. În același sens se pronunță și autorii Îndrumătorului în Arhivelor Statului Prahova, p. 194, când se arată că actele de stare civilă „oferă **posibilitatea** (subl.n.) tragerii unor concluzii asupra structurii sociale a populației prin studiul compoziției societății pe sexe și vârste, analiza ocupației populației și dinamica creșterii acesteia. De asemenea, **pot servi** (subl. n.) la studiul problemelor de ordin lingvistic, nume de persoane, localități, cuvinte ieșite din uz”. În sfârșit, Îndrumătorul Arhivelor Statului Maramureș, p. 304, scoate în evidență marea importanță a registrelor de stare civilă pentru „studierea complexă a istoriei locale” prin posibilul lor aport la studiarea mișcării populației, a epidemiilor și a cauzelor morții infantile, a stratificării sociale a locuitorilor, satelor, a elementelor lingvistice specifice zonelor etnografice maramureșene, a onomasticii acestor zone.

Prin urmare, există numeroase aspecte demne și necesare de studiat. Din păcate, toate acestea au rămas numai în stadiul enunțativ, de „posibilitate”, căci, dacă pentru istoria și legislația actelor de stare civilă au fost întocmite valoroase studii de către Gh.

Ungureanu¹ și Liviu Moldovan², pentru ilustrarea practică, fie chiar și a unui singur aspect din cele enumerate mai sus, nu s-a scris încă nimic în literatura noastră arhivistică.

Ne referim la faptul că, deși actele de stare civilă au fost desigur folosite la întocmirea unor lucrări, însă ele au servit doar ca documente complementare altora, și nu ca documente de bază în întocmirea unor lucrări care să trateze vreo temă, din cele enunțate mai sus ca posibile, exclusiv prin prisma importanței informațiilor pe care le dețin aceste acte.

Deși intenția noastră a fost de a trata mai multe aspecte ale importanței actelor de stare civilă de la Direcția Arhivelor Naționale Botoșani, timpul și spațiul nepermițând acest lucru, ne vom referi doar la aportul lor în stabilirea sau precizarea datelor biografice ale unor personalități științifice și culturale botoșănene.

Fără a face o prezentare de fond, credem că este necesar să arătăm mai întâi că toată colecția de stare civilă de la D.J.A.N. Botoșani cuprinde mitrici și registre de stare civilă din perioada 1832-1895 pentru satele și comunele din fostele județe Botoșani și Dorohoi și 1832-1899 pentru orașele Botoșani și Dorohoi, în cantitate de 108 m.1. O parte din acestea au ajuns în depozitele Direcției prin preluarea de la Arhivele Statului Iași, după înființarea Filialei Botoșani în 1951, iar restul prin preluările succesive de la culte și consiliile populare. Din diferite cauze, colecția nu este completă, cele mai multe lipsuri constatându-se pentru perioada 1832-1865.

În ceea ce privește subiectul propriu-zis al referatului, tot de la început trebuie să arătăm că stabilirea, indiferent de către cine, a unor date de stare civilă a unor personalități incumbă mari responsabilități din partea autorului sau autorilor respectivi, mai ales când pe baza datelor stabilite de aceștia, se ia hotărârea de a se înființa case memoriale, de a se ridica busturi, de a se organiza comemorări etc.

Și poate că nimic nu ilustrează mai bine această observație decât nenumăratele pagini scrise pentru stabilirea datei și locului de naștere a lui M. Eminescu, și în care s-au făcut afirmații greșite, tocmai din cauză că nu a fost cunoscut actul de naștere al poetului, fapt pentru care au fost crezute afirmațiile mai mult sau mai puțin adevărate ale familiei și chiar ale poetului însuși.

Să încercăm să rezumăm faptele. Referitor la locul de naștere, au fost afirmații pentru trei locuri: Ipotești, Dumbrăveni (jud. Botoșani) și mai târziu, orașul Botoșani.

Înainte de cunoașterea actului de naștere, și chiar după aceea (vom vedea de ce), cei care afirmău că Eminescu s-a născut la Ipotești se bazau pe o scrisoare a Aglaiei Drogli, sora poetului, către T. Maiorescu, în care aceasta afirma că fratele ei Mihai s-a născut la Ipotești³.

¹ Ungureanu, Gh. - *Actele de stare civilă în Moldova până la Regulamentul Organic*, în „Revista Arhivelor”, nr. 1/1958, p. 82-92, id. nr. 2/1959, p. 58-76, id. nr. 1/1960, p. 31-48.

² Moldovan, Liviu - *Registrele confesionale de stare civilă din Transilvania*, în „Revista Arhivelor”, nr. 1/1958.

³ Marin I. D., *Eminescu și Ipoteștii în volumul omagial „Zilele M. Eminescu - Sesiunea de comunicări științifice cu prilejul comemorării a 80 de ani de la moartea Poetului”*, Botoșani, 1969, p. 34.

Varianța cu Dumbrăveni s-a născut din afirmația lui Matei Eminescu în „Fântâna Blanduziei” nr. 27 din 7 iulie 1889⁴ precum că fratele său, Mihail, s-a născut la Dumbrăveni. Odată crezută această variantă, în septembrie 1890, când la Botoșani s-a dezvelit bustul lui M. Eminescu, într-un ziar festiv cu număr unic și cu titlul „Eminescu” s-a scris că „poetul a văzut lumina zilei în satul Dumbrăveni, din județul Botoșani, în anul 1848, luna noiembrie, 8, în ziua Sf. Arhangheli, pentru care i s-a și dat numele de Mihail”⁵. Mai mult decât atât, la 14 iulie 1902, la Dumbrăveni, s-a dezvelit și un bust al lui Eminescu, deși oricine se putea convinge că până la nașterea poetului trecuseră deja mulți ani de când familia Eminovici plecase din Dumbrăveni⁶.

Pentru Botoșani, ca loc de naștere al lui Eminescu, pleda însăși declarația poetului în „Naționalele” de la Universitatea din Viena, apoi altă declarație a lui la interogatoriul ce i s-a luat de către judecătorul de instrucție din Iași, la 9 noiembrie 1876, precum și lista întocmită de Iacob Negruzzi la Societatea literară „Junimea”, în 1878, și unde, la nr. 49, Eminescu și-a completat cu mâna sa toate datele cerute de liniatura listei: s-a născut la 20 decembrie (Sf. Ignat) 1849 (subl. n.) în orașul Botoșani⁷.

Familia sa și însuși poetul a afirmat că s-a născut la 20 decembrie 1849. Patru certificate pentru clasele a III-a și a IV-a primare urmate la Cernăuți arată că s-ar fi născut la 6 decembrie 1850, certificatul de clasa I de liceu arată: 14 decembrie 1849⁸.

Față de o asemenea încurcătură, Facultatea de litere din București l-a trimis la Botoșani în 1891, pe studentul N. D. Giurescu care, după multe căutări zadărnice pe piste false, a reușit în sfârșit să găsească drumul cel bun datorită informației primite de la Fevronia Iurașcu, soră cu mama poetului cum că ea ar fi fost de față la nașterea lui Mihail, dar nu la Ipotești și nici la Dumbrăveni, ci în orașul Botoșani, unde a asistat și la botezul făcut la biserica Uspenia. Într-adevăr, Giurescu a găsit la biserica Uspenia mitrica de nașcuți și botezați pe anul 1850 unde, la nr. crt. 3, scrie că la 15 ghenarie a fost botezat pruncul Mihail, născut la 15 ghenarie 1850 din părinți Gheorghe Eminovici, căminar și soția sa Ralu.

Giurescu a făcut la repezeală o copie de pe mitrică asigurând că datele le dă „la exactă transcriere”, însă tocmai el a făcut prima greșală căci, din ~~rețineri~~ probabil, a sărit peste rubrica mitricii intitulată: „Poliția sau satul unde s-au născut pruncul” și unde scrie că Mihail Eminovici s-a născut „în orașul Botoșani”⁹. Această omisiune a lui N. D. Giurescu – care de altfel a fost și primul nedumerit de ce actul nu arată și locul nașterii lui Eminescu – a făcut să se scrie încă multă hârtie în această privință. Mai grav este faptul că ea a dat loc la confuzii chiar mai aproape de zilele noastre, unii istorici literari persistând a afirma că Eminescu s-a născut la Ipotești. Ne referim la regretatul George Călinescu, care afirma că „totul fiind cu puțință în această lume, n-ar fi exclus ca pruncul să se fi născut la

⁴ Idem.

⁵ Idem.

⁶ Idem.

⁷ Idem, p. 35-36.

⁸ Marin, I. D. - op. cit., p. 40.

⁹ D.J.A.N. Botoșani, Colecția de Stare civilă, mitrici oraș Botoșani, mitrica nr. 81/1850.

Ipotești, fiind apoi adus și botezat la Botoșani¹⁰, precum și la volumul lui Ion Crețu, „M. Eminescu - biografie documentară”, București, 1968, p. 10-11, care ar vrea să credem drept bună o plasmuire grosolană a lui Octav Minar și anume o așa-zisă informare autografă a lui Gheorghe Eminovici după care „fiul nostru Mihai întru Domnul [a fost] lărașit vieții la Ipotești în noaptea de 24 decembrie 1849 și botezat la bt, 21 genari 1850 la sfânta biserică Uspenia”.

În concluzie, oricâte speculații s-au făcut și se vor mai face în privința datei¹¹ și locului de naștere a lui Eminescu, mitrica în care au fost înregistrate aceste date există la D.J.A.N. Botoșani și din ea rezultă clar: M. Eminescu s-a născut la 15 ianuarie 1850 în orașul Botoșani.

Rămânând în lumea poezilor, trebuie să menționăm că prin colecția de stare civilă de la D.J.A.N. Botoșani se lămurește pe deplin și începutul biografiei lui Artur Enășescu, poetul cu o soartă tragică asemănătoare lui Eminescu¹², și autorul, printre altele, a versurilor romanțelor atât de răspândite și îndrăgite: „E Rita, fecioara cu ochii sprintari” și „Cruce albă de mesteacăn”.

În volumul antologic „Artur Enășescu - Poezii”¹³, apărut în 1968, Mihail Straje, care servează și prefața, a încercat să sintetizeze toate informațiile pe care le-a găsit asupra vieții lui Artur Enășescu. Numai că aceste date și amintiri ale unor contemporani cu Artur Enășescu sunt foarte neprecise și l-au făcut pe M. Straje să tragă niște concluzii cronate. Așa de exemplu el afirmă categoric:

„Dacă într-adevăr s-a născut în anul 1888, cum atestă unele știri biografice, nu la Botoșani a venit pe lume (subl. n.), pentru că, după cum ne comunică un binevoitor corespondent de acolo (subl. n.) actele de stare civilă ale orașului, păstrate la Arhivele Statului din Botoșani, nu menționează în acel an, la nașcuți, pe Artur Enășescu. S-ar fi născut la Bărdărești, din fostul județ Botoșani, unde tatăl său Alexandru Enășescu se găsea ca ofițer P.T.T. trecând apoi în aceeași calitate la Botoșani, unde a ajuns cu timpul șeful oficiului”¹⁴. În nota explicativă nr. 2, autorul ne explică și cine era „binevoitorul corespondent” și anume: „Scrisoare, datată 22 noiembrie 1964, în păstrarea noastră de la M. Țupa din Botoșani, str. Hasnaș nr. 3, coleg de liceu cu A.E.”¹⁵.

¹⁰ Călinescu, G., *Viața lui M. Eminescu*, București, 19966, p. 38-39.

¹¹ Unii cercetători mai vechi sau mai noi consideră că deși în mitrică este trecută data nașterii „15 genari 1850”, Eminescu totuși s-ar fi născut la 20 decembrie 1849 după cum afirmă familia sa, și că deci mitrica, deși act oficial, nu e obligatoriu să fie luată drept literă de lege. În acest sens, vezi articolul lui Leca Morariu. *Data și locul nașterii lui Eminescu* în „Revista Moldovei”, Botoșani, anul II, nr. 9, ianuarie 1923, p. 13-21, precum articolul citat aici al lui I. D. Marin.

¹² În ultimii 10 ani ai vieții a suferit de alienație mintală.

¹³ „Artur Enășescu - Poezii”, ediție îngrijită, prefață și note de Mihail Straje, cu un cuvânt înainte de Radu Bourceanu, București, Editura pentru Literatură, 1968.

¹⁴ Idem, p. XIII-XIV.

¹⁵ Idem, p. XIII, nota nr. 2.

Mai departe, în nota explicativă nr. 3, M. Straje își exprimă nedumerirea și în legătură cu numele corect al poetului Artur Enășescu: „În volumul imprima la tipografia Reînvierea, Segal Marcu din Botoșani (1909), cu ocazia jubileului a 50 de ani de la înființarea Liceului Laurian (1859-1909), găsim înscris ca elev în clasa I-a al anului școlar 1900-1901, pe Enăchescu Artur (de fapt Enăcescu Artur).“

Calculule sumare afirmă deci că anul nașterii poetului ar fi 1889, dacă într-adevăr la intrarea în liceu avea 12 ani. În afară de aceasta - în referire la numele corect al poetului - e bine să notăm tot aici, că anuarul aceluiași liceu, pe anul școlar 1902-1903, semnalează ca promovat în clasa a III-a pe elevul Enăcescu A.C.A. Acesta, trecând apoi la Liceul Național din Iași, tot în clasa a III-a, anuarul liceului ieșean pe 1904-1905 înscris: „Enăcescu A. A. Const. Care e numele corect? Tatăl lui Artur se numea Alexandru. La rândul-i, era fiul lui Gheorghe Enăcescu... Dacă – pentru o mai bună precizie – scriptele școlare ar fi înscris pe elev de pildă Enăcescu Artur, fiul lui Alexandru, rezultatul era Enăcescu Artur Alexandru. Însă într-un anuar găsim pe Enăcescu A. C. A., iar în altul Enăcescu A. A. Const.“¹⁶. Și, în sfârșit, în legătură cu locul de deces al lui Artur Enășescu, în nota nr. 1 de la p. XII, M. Straje spune: „Ziarul „Universul“ din 6 decembrie 1942 anunță încetarea din viață a poetului, a cărui înmormântare «a avut loc în ziua de 4 decembrie». Când a decedat, în ce loc se afla atunci (se pare că într-un spital) și unde i-au fost lepădate rămășițele, cercetările noastre de până acum, n-a dat de rost“.

Și totuși, un singur lucru dacă ar fi făcut M. Straje și anume să se fi deplasat personal la Botoșani, sau să se fi adresat direct, pe atunci, Filialei Arhivei Statului de aici, și nu unui „binevoitor corespondent“, care se pare că n-a depus cine știe ce mare interes în a căuta documentul solicitat (deoarece nici n-a trecut pe la Arhive), toate aceste semne de întrebare și inexactități i-ar fi fost pe deplin lămurite. Căci actul de naștere a lui Artur Enășescu există¹⁷ și chiar în registrele de nașcuți ale orașului Botoșani, numai că nu pe anul 1888 ci pe anul 1889. El atestă că Artur Enășescu s-a născut „la 19 ianuarie 1889 în orașul Botoșani la casa cu nr. 894 din strada Primăriei, cf. I“, ca fiu al lui Alecsandru Enăcescu, de 36 ani de profesiune funcționar, și al d-nei Olga Enăcescu, născută Nacu, de 27 ani, iar prenumele pe care l-a primit de la naștere a fost Constantin-Artur.

Mai mult decât atât, actul de naștere are și mențiunea de deces făcută la 12 februarie 1943 în care se arată că poetul a încetat din viață la 1 decembrie 1942, în comuna Șerban-Vodă, județul Ilfov (actualmente înglobată în municipiul București, sector 5), cf. actului de moarte nt. 957 din 4 decembrie 1942. Am solicitat Municipiului București o copie după acest act de deces, însă ni s-a trimis doar un extras care, pe lângă cele cuprinse la mențiune, conține doar un singur fapt nou: ultimul domiciliu al lui Artur Enășescu a fost în București, strada Ion Ursu nr. 6.

Aceleași greșeli în privința stabilirii datei și locului nașterii s-au făcut, din pricina necercetării actelor de stare civilă, și în privința pictorului Octav Băncilă. Astfel, în „Enciclopedia Cugetarea“, editată de Lucian Predescu în editura „Cugetarea - Georgescu

¹⁶ Idem, p. XIII, nota nr. 3.

¹⁷ D.J.A.N. Botoșani - Colecția de stare civilă, orașul Botoșani, registrul nr. 703/1889, act nr. 65.

Delafras“, București, 1940, p. 76, se arată că pictorul Octav Băncilă s-a născut la **27 ianuarie 1872** în Botoșani. Ceea ce este mai trist este faptul că în albume și monografii de largă popularizare se susțin asemenea greșeli care duc la dezinformarea marelui public cititor. Așa de exemplu în tabelul cronologic dat de Cristian Benedict în albumul „Octav Băncilă“, București, f. an, Editura Meridiane, p. 7, se arată că Octav Băncilă s-a născut la **7 ianuarie 1872**, fără a se preciza locul nașterii și că în 1876 rămâne orfan de tată, cu mențiunea că datele informative au fost luate din monografia „O. Băncilă“ de Anton Coman, E.S.P.L.A., 1954. Anton Coman este pseudonimul criticului de artă Petru Comarnescu care, în 1972, cu ocazia împlinirii a 100 ani de la nașterea lui Octav Băncilă, a reeditat monografia din 1954¹⁸.

În această ultimă lucrare, Petru Comarnescu afirmă că „Octav Băncilă s-a născut la **27 ianuarie 1872** în comuna Corni (subl. n.)“ din părinții Vasile Gheorghiu și Profira, că „după nașterea lui Octav, părinții s-au mutat la Botoșani“, și că la vârsta de 4 ani, Octav a rămas orfan de tată¹⁹. De unde o fi luat domnia sa aceste date nu știm pentru că nu spune, însă putem afirma că ele sunt complet eronate. În primul rând, din actul de naștere aflat în colecția de stare civilă a instituției noastre²⁰, se vede că Octav Băncilă s-a născut la **2 februarie 1872** în orașul Botoșani (subl.n.) la casa părintească din strada Sfinților Trei Ierarhi nr. 820, ca fiu al lui Vasile Gheorghiu, etatea cincizeci de ani, profesia birocrat, și al d-nei Pulheria (și nu Profira) Gheorghiu, etate treizeci și opt de ani. În legătură cu indicarea greșită de către P. Comarnescu a datei morții tatălui lui Octav Băncilă arătăm că în arhiva Tribunalului Botoșani²¹ există autentificarea procurii date la 23 iulie 1877 de Vasile Gheorghiu, proprietar, soției sale Pulheria, născută Neculcea, de a-l reprezenta în toate problemele, el fiind bolnav de paralizie în Spitalul din Botoșani.

Deci Vasile Gheorghiu n-a murit în 1876 și putem afirma că nici în 1877 sau 1878, deoarece în registrele de decedați pe acești ani nu este înregistrată moartea sa. Probabil că, așa bolnav, s-a chinuit mai mulți ani, fapt ce face verosimilă luarea micuțului Octav la lași de către sora sa mai mare, Sofia Nădejde, prin anii 1879-1881 și nu la 1876.

Ceea ce rămâne ca un semn de întrebare căruia încă nu i s-a dat dezlegare – probabil că nimeni nu și-a pus această întrebare pentru că n-a văzut actul de naștere – este aceea de ce pictorul a fost numit încă de la naștere „Băncilă“ căci actul, atât pe 'nota marginală cât și în text, spune „act de naștere a copilului Grigori Octav V. Gheorghiu Băncilă“, fiul lui „Vasile Gheorghiu“ și nu „Vasile Gheorghiu Băncilă“ sau „Vasile Gheorghiu zis și Băncilă“. De altfel, în toate actele de stare civilă, fie de la Tribunalul Botoșani, tatăl pictorului se numește și se iscălește numai Vasile Gheorghiu.

¹⁸ Comarnescu, Petru, „Octav Băncilă“, col. Artiști Români, Editura Meridiane, București, 1972.

¹⁹ Idem, p. 5.

²⁰ D.J.A.N. Botoșani - Colecția de stare civilă, oraș Botoșani, registru nr. 446/1872, act nr. 132.

²¹ D.J.A.N. Botoșani - Fond Tribunalul Botoșani, registru acte autentice nr. 34/1877, act nr. 92.

Sub acest nume apare Vasile Gheorghiu și în actul de căsătorie a fiicei sale Sofia cu Ioan Nădejde²², act rămas necunoscut până anul trecut²³. La fel, sora lui Băncilă în acest act poartă numele de „Sofia Gheorghiu” și nu „Sofia Gheorghiu Băncilă”.

Actul ce consfințește căsătoria Sofiei Gheorghiu cu Ioan Nădejde la data de 10 noiembrie 1874, în orașul Botoșani, în afară de faptul că este inedit prezintă o deosebită importanță pentru că întărește unele date biografice ale celor doi, afirmate până acum, dar neîntărite documentar.

Este vorba, în primul rând de stabilirea datei nașterii Sofiei Nădejde, născută Gheorghiu, despre care în toate scrierile, se afirmă că s-a născut la 14 septembrie 1856 în Botoșani. Deși în mitricile orașului Botoșani pe care le posedă instituția noastră pe anii 1854-1858 nu am găsit înregistrată această naștere (fie că n-a fost înregistrată, fie din cauză că lipsesc multe mitrici), probabil că afirmația de mai sus este exactă, deoarece în actul de căsătorie se menționează că Sofia Gheorghiu are etatea de „optsprezece ani”, că este „născută și domiciliată în orașul Botoșani”, vârsta fiind stabilită pe baza actului de naștere eliberat de Spirituala Decasterie a Mitropoliei Moldovei și Sucevei în anul 1865, februarie, 3 zile, cu nr. 1340.

În al doilea rând, acest act aduce unele detalii privind biografia lui Ioan Nădejde și anume:

a) întărește ceea ce se cunoștea până acum: că el s-a născut în anul 1854 în orașul Tecuci;

b) de la terminarea liceului „Laurian” din Botoșani în 1873, el a exercitat, cel puțin până la data căsătoriei, meseria de profesor la Botoșani;

c) părinții săi domiciliau în comuna Vlăsinești din fostul județ Dorohoi.

Aceste detalii reies chiar de la începutul actului atunci când se menționează: „Act deîntâia căsătorie a d-lui Ioan Nădejde, etatea douăzeci ani, religia ortodoxă, profesia profesor, născut în orașul Tecuci și domiciliat în Botoșani, fiu minor a d-lui Gheorghe Nădejde, etatea treizeci și nouă ani, profesia agricultor și al d-nei Elena Nădejde, etatea treizeci și opt ani, ambii domiciliați în comuna Vlăsinești, plasa Bașeu, județul Dorohoi.”

Tot datorită colecției de stare civilă a D.J.A.N. Botoșani s-a putut clarifica și problema datei și mai ales a locului de naștere a savantului biolog Nicolae Leon, frate vitreg cu Grigore Antipa.

Unii autori, printre care Lucian Predescu²⁴, susțin că el s-a născut în 1860 în satul Băiceni, județul Botoșani. Alții, pe baza amintirilor scrise de N. Leon, susțin că s-ar fi născut pe la 1862, fie la Băiceni, fie la Botoșani.

Pe baza acestor date, deși contradictorii, cadrele didactice de la școala din satul Băiceni, susținând prima ipoteză, au și încercat să înjghebeze o casă memorială „N. Leon”.

²² D.J.A.N. Botoșani - Colecția de stare civilă, oraș Botoșani, reg. Nr. 478/1874, act nr. 227.

²³ Vișinescu Victor, *Sofia Nădejde*, Ed. Politică, Colecția „Evocări”, București 1972, nu dă decât cu aproximație data căsătoriei viitorilor soți Nădejde, prin anul 1876. Pentru completarea unor date, autorul monografiei s-a deplasat personal în anul 1974 la D.J.A.N. Botoșani și împreună am reușit să găsim actul de căsătorie citat.

²⁴ Lucian Predescu, op. cit., p. 484.

Însă actul său de naștere²⁵ aflat în Condica matriculară a bisericii „Cuvioasa Parascheva“ din Botoșani pe anul 1862, la nr. crt. 7, arată că N. Leon s-a născut la 27 martie 1862 în orașul Botoșani.

Printre actele de stare civilă de importanță deosebită aflate la D.J.A.N. Botoșani se poate menționa și actul de deces al fruntașului unionist Dimitrie Rallet, care a decedat la 25 octombrie 1858, dar nu în orașul Botoșani cum afirmă Dimitrie R. Rosetti²⁶, ci în comuna Bucecea, județul Botoșani.

Este adevărat că înregistrarea decesului s-a făcut în mitrica bisericii „Adormirea Maicii Domnului“ din Botoșani²⁷, însă ea menționează: „Nr. crt. 2; data răposărei: luna octombrie ziua douăzeci și cinci; vrăsta; patruzeci și trei ani; pricina răposărei: au răposat de ofică; numele și pronumele, starea sau meseria mortului: Vornicul și cavalerul Dimitrie Ralet; unde au răposat: în târgul Bucecea; unde s-au înmormântat: la biserica Adormirea Maicii Domnului din Botoșani“.

În aceeași categorie de acte considerăm că trebuie inclus și actul de naștere a căpitanului Mihail Romano, erou al Războiului pentru Independență, caracterizat de V. Alecsandri, în poezia intitulată chiar „Căpitanul Romano“, drept „dintre toți cel mai viteaz“. Despre el tot Dimitrie R. Rosetti²⁸ spune că s-a născut la 5 decembrie 1842, fără a preciza și locul. Abia în anul 1974, la solicitarea unui cercetător care intenționa să scrie o carte despre M. Romano, s-a găsit înregistrarea nașterii acestuia la Biserica Sf. Spiridon din Botoșani în anul 1843 și în care se spune: „La 3 noemvrie s-au născut din legiuți părinți Sardar Enachi Romano, proprietar, vârsta 41 ani, și soția sa Safta, fiica paharnicului Ghiorgi Herescu, vârsta 32 ani, un fiu care primind botez în 12 noemvrie s-au numit Mihail“²⁹.

La fel de importante sunt actele de stare civilă și pentru stabilirea adevăratului nume al unor personalități, mai ales din domeniul literaturii, care sunt cunoscuți numai sub pseudonimele sub care au scris și cu care până la urmă s-au identificat.

Așa de exemplu puțini știu că dramaturgul Mihail Solrbul, autorul printre altele și al piesei „Patima roșie“, născut în Botoșani la 16 octombrie 1885, s-a numit de fapt Smulski³⁰ sau că numele adevărat al academicianului Barbu Lăzăreanu născut în Botoșani la 5 octombrie 1881, a fost cel de Avram Leizerovici³¹.

Trebuie să menționăm că stabilirea sau verificarea unor afirmații privind biografia unor personalități este o muncă foarte pasionantă dar care cere foarte mult timp, mai ales când nu se cunosc cu precizie datele și locurile evenimentelor, când actele înseși lipsesc

²⁵ D.J.A.N. Botoșani - Colecția de stare civilă, oraș Botoșani, mitrici, condica matriculară nr. 240/1862.

²⁶ Rosetti, Dimitrie, R. - *Dicționarul Contemporanilor din România (1800-1898)*, Ediția I, București, editura litotipografiei „Populară“, 1898, p. 158.

²⁷ D.J.A.N. Botoșani - Colecția de stare civilă, mitrici, oraș Botoșani, inv. nr. 154.

²⁸ Rosetti, Dimitrie, R. - op. cit, p. 160.

²⁹ D.J.A.N. Botoșani, Colecția de stare civilă, mitrici, condica mitricilor pe 1843, partea I pentru cei născuți în cuprinsul ținutului Botoșani, inv. nr. 30.

³⁰ D.J.A.N. Botoșani, Colecția de stare civilă, oraș Botoșani, reg. nr. 648/1885, act nr. 1078.

³¹ Ibidem, reg. nr. 588/1881, act nr. 1042.

pentru anumite perioade și când lipsesc și opisele alfabetice ale actelor, așa cum este cazul la D.J.A.N. Botoșani.

Mai mult decât atât, se întâmplă chiar ca și atunci când se cunosc cu precizie aceste date și când există și actele, verificarea să fie foarte anevoioasă și câteodată, imposibilă. Așa, de exemplu, este cazul scriitorului Mihail Sevastos, despre care istoricii literari care s-au referit la biografia lui afirmă, pe bună dreptate, că s-a născut la 8 august 1892 în orașul Botoșani.

Deși am căutat, filă cu filă, în registrele de nașcuți ale orașului Botoșani pe anii 1891-1894 nu este înscrisă nașterea lui Mihail Sevastos. Să se fi născut în altă parte? Ipoteza nu era plauzibilă. Mai ales că într-o scrisoare adresată unei doamne profesoare din Botoșani, însuși autorul afirmă: „Eu sunt născut în Botoșani în 1892, luna august, 8, fiu natural al Elenei Sevastos tatăl meu fiind, cum știa tot Botoșaniul de altă dată, poetul Artur Stavri. Am locuit în Botoșani până la 7 ani la bunicii mei Alecu și Xenia Sevastos, pe strada Libertății (între proprietățile Pisoschi și Boian) unde îmi petreceam apoi vacanțele școlare“.

Bănuind că datele sunt corecte, dar că înregistrarea copilului nu s-a făcut atunci când s-a născut, ci mulți ani mai târziu, când, dintr-un motiv sau altul, a fost nevoie să se obțină actul de naștere, am continuat căutarea ași în registrele din anii următori, iar perseverența a fost răsplătită.

Așa cum bănuiam, înregistrarea nașterii lui Mihail Sevastos ca și a surorii sale, Ecaterina, s-a făcut abia la 6 martie 1899 (act nr. 219), dar prin hotărâre de tribunal. Redăm conținutul acestui act pentru a se vedea și procedura urmată la acea vreme în astfel de cazuri:

„No. 219 Hotărârea Tribunalului Botoșani No. 301 din 17 Noembrie 2898, relativ la stabilirea etăței copiilor Ecaterina și Ionel Mihai, fiii D-nei Elena Sevastos.

Formular nr. 21. Astăzi șase Martie una mie opt sute nouă zeci și nouă ora zece ante meridiene. Înaintea noastră Theodor Schipor membrul Consiliului Comunal urbei Botoșani și oficier stărei civile, s-a înfățișat D-na Elena Sevastos, fără profesie, domiciliată în Botoșani care ne-au înfățișat hotărârea cu nr. 301 din una mie opt sute nouăzeci și opt a Tribunalului Botoșani al cărei coprint este precum urmează: «No. 301 S.C., Noi Carol I, din grația lui D-zeu și voința națională rege al României, La toți de față și în viitor sănătate. România Tribunalului Județului Botoșani, Ședința de la 17 Noembrie 1898. Președinția D-lui M. I. Ciulei Președinte, I. Ivasiu Judecător, I. Pârvulescu supleanț. Considerentele redactate de D-l Președinte: D-na Elena Sevastos prin petițiunea înreg. la No. 17292 din 8 octombrie an. cr. a cerut ca contradictoriu cu ofițerul stărei civile comunel Botoșani să se constate epoca nașterii fiilor ei Ecaterina și Ionel Mihai în care scop a propus marturi. Astăzi la termenul ficsat pentru cercetarea acestei cereri, procedura găsindu-se îndeplinită, la apelul nominal făcut s'a prezentat numai reclamanta și martorii, iar D-nul Oficier stărei civile a absentat. După cetirea cererii introductive s-a introdus în ședință câte unul pe rând martorii și anume Iorgu Niculiță de 65 ani fără profesie, Zamfir Râșeanu de 60 ani cântăreț la biserică, Dimitrie Alicesandrescu de 60 ani, asemenea cântăreț, Neculai Vasiliu de 62 ani și Dimitrie Gheorghiu de 65 ani, eclesiarh, cu toți domiciliați în Botoșani, care după ce mai întâi au depus jurământul prescris de art. 196 pr. civ. fiecare în deosebi au arătat că cunosc foarte bine pe reclamanta Elena Sevastos cum și

pe copiii ei Ecaterina și Ionel Mihai, că știu că numiții copii au fost născuți în Botoșani, cea întâi, adică Ecaterina, în anul una mie opt sute nouă zeci și unu luna mai, iar Ionel Mihai în una mie opt sute nouă zeci și unu luna mai, iar Ionel Mihai în una mie opt sute nouă zeci și doi, luna august, ziua anume nu o cunosc – apoi s-a ascultat pe reclamantă care, ecshibând certificatele oficerului stărei civile No. 847 și 848, a cerut să se constate că copiii săi numiți au fost născuți în Botoșani la epocile arătate de marturi și să se ordone înscrierea sentinței în registrul stărei civile servind de act de naștere. D-l Procuror a conclud pentru admiterea cererii și Tribunalul, având în vedere că d-na Elena Sevastos prin cererea făcută tinde a se stabili prin martorii propuși epoca nașterii fiilor ei Ecaterina și Ionel Mihai Sevastos, care din împrejurări nu au fost declarați și înscriși la timp în registrele stărei civile, având în vedere certificatele eliberate de oficerul stărei civile comunei Botoșani sub No. 847 și 848/98, ecshibate de reclamantă, prin care se atestă că în registrele de născuți nu s'au găsit înscriși numiții copii la epocile când se pretinde că au fost născuți, că așa fiind, și de oarece după art. 32 din regulamentul punerii în aplicare a codului civil relativ la actele stărei civile nici o înscriere în registrele de născuți nu poate fi făcută după ecspirarea termenului prescrist de art. 41 Cod Civil adică după trei zile de la naștere decât numai în baza unei hotărâri judecătorești, și întrucât din depunerile sub jurământ ale martorilor sus arătați ascultați astăzi în instanță se constată că copiii reclamantei numiți Ecaterina și Ionel Mihai au fost născuți în Botoșani, cea dintâi în anul 1891, luna mai, iar cel al doilea în 1892 luna august, deci epoca nașterii numiților copii fiind judecătorește stabilită, cererea e formată și ca atare cată a se admite. Pentru aceste considerente, de acord cu concluziunile d-lui Procuror, în virtutea legii hotărăște: Admite cererea D-nei Elena Sevastos și în consecință constată că copiii săi Ecaterina și Ionel Mihai au fost născuți în Botoșani, cea dintâi adică Ecaterina, la anul una mie opt sute nouă zeci și unu luna mai și cel al doilea Ionel Mihai la anul una mie opt sute nouă zeci și doi luna august, zilele necunoscute. Ordonă ca această sentință ținând loc de act de naștere după ce va rămâne definitivă să fie înscrisă în registrele stărei civile a comunei Botoșani pe anul curent potrivit art. 86 Cod civil. Cu drept de apel. Dată și pronunțată în ședința publică astăzi șapte spre zece Noembre 1890 și opt - Dos. No. 2425/98 Isc/ M. I. Ciulei, I. Ivasiu, Pârvulescu, Isc/Grefier Neculcea, conformă T. Androiescu, România Grefierul Tribunalului Botoșani, copia prezentă fiind conformă cu originalul se legalizează. P. Grefier is/M. Calino (L.S.)» No. 4014 1899 Februar 22. Dăm putere și ordonăm tuturor agenților administrativi și judecătorești ca să execute prezenta sentință civilă, Procurorilor să stăruiască pentru a ei aducere la îndeplinire. Spre credință prezenta sentință civilă. s'a semnat de noi judecătorii Tribunalului Botoșani, astăzi la două zeci și două Februarie 1890 și nouă. Is/M. I. Ciulei, Is/ G. Neculau, Is/Neculcea No. 66 (L.S.). Notă. Această expidiție executorie s'a încredințat D-nei Elena Sevastos spre a i servi ca dovadă de naștere copilei sale Ecaterina. Grefier, Is/Niculcea (L.S.). Și a sub scris aceasta împreună cu noi după ce i s'a cetit. Oficier St. Civ. Th. Schipor. Ss/Elena Sevastos³².

³² D.J.A.N. Botoșani, Colecția de Stare civilă, oraș Botoșani, registrul nr. 23/1889, act. nr. 219.

Acceași situație o întâlnim și în cazul matematicianului Simion Sanielevici care s-a născut la 4 august 1870, în Botoșani, dar a cărui naștere a fost înregistrată abia în anul 1884³³.

Am prezentat în cadrul lucrării de față doar câteva cazuri în care actele de stare civilă ale D.J.A.N. Botoșani restabilesc adevăratele date biografice ale unor oameni de seamă ai științei și culturii românești. Desigur că vor mai fi existând asemenea cazuri de nepotrivire între ceea ce se știe, sau nu se știe încă, și între ceea ce este realitate dată de aceste acte, atât în privința personalităților originare de pe meleagurile botoșănene, cât și a altora din altele județe.

De aceea, considerăm că toți arhiviștii ar trebui să contribuie mai mult la elucidarea unor astfel de probleme și mai ales să contribuie prin publicarea unor articole sau note informative în publicațiile de specialitate.

³³ D.J.A.N. Botoșani, Colecția de Stare civilă, oraș Botoșani, registrul nr. 632/1884, act nr. 967